

Tribiwnlys y Gymraeg

Dogfen Ymgynghori

Cyfarwyddiadau Ymarfer 1 a 2

Dyddiad cyhoeddi: **24 Gorffennaf 2014**

Camau i'w cymryd: Ymatebion erbyn **18 Medi 2015**

Cyfarwyddiadau Ymarfer 1 a 2

- Trosolwg** Mae'r ymgynghoriad hwn yn holi barn pobl am ddau Gyfarwyddyd Ymarfer drafft Tribiwnlys y Gymraeg ("y Tribiwnlys"). Bydd y Tribiwnlys yn gwrando ar achosion sy'n ymwneud â phenderfyniadau Comisiynydd y Gymraeg mewn perthynas â safonau'r Gymraeg.
- Bydd y Cyfarwyddiadau Ymarfer yn cael eu rhoi yn ffurfiol gan Lywydd Tribiwnlys y Gymraeg, gyda chymeradwyaeth Gweinidogion Cymru. Mae'r ymgynghoriad hwn yn cael ei drefnu ar y cyd gan y Tribiwnlys a Llywodraeth Cymru.
- Sut i ymateb** Dylid e-bostio/postio ymatebion i'r ymgynghoriad hwn i'r cyfeiriad isod i gyrraedd erbyn **18 Medi 2015** fan hwyraf.
- Rhagor o wybodaeth a dogfennau cysylltiedig** Gellir gwneud cais am fersiynau o'r ddogfen hon mewn print bras, mewn Braille neu mewn ieithoedd eraill.
- Mae'r dogfennau ymgynghori ar gael ar wefan Llywodraeth Cymru yn www.llyw.cymru/ymgyngoriadau
- Manylion cysylltu** I gael rhagor o wybodaeth:
RHADBOST RTLK-KURC-ELKJ
Tribiwnlys y Gymraeg
Is-adran y Gymraeg
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ
- e-bost: tyg@cymru.gsi.gov.uk
Ffôn: 029 2092 2778

Diogelu data Sut y byddwn yn defnyddio'r farn a'r wybodaeth a roddwch inni

Caiff unrhyw ymateb a anfonwch atom ei weld yn llawn gan staff Llywodraeth Cymru sy'n delio â'r materion sy'n berthnasol i'r ymgynghoriad hwn mewn cysylltiad â'r Tribiwnlys. Mae'n bosibl y bydd staff eraill Llywodraeth Cymru yn ei weld hefyd i'w helpu i gynllunio ymgynghoriadau yn y dyfodol.

Mae'r Tribiwnlys yn bwriadu cyhoeddi crynodeb o'r ymatebion i'r ddogfen hon. Mae'n bosibl y byddwn hefyd yn cyhoeddi'r ymatebion yn llawn. Fel arfer, bydd enw a chyfeiriad (neu ran o gyfeiriad) yr unigolyn neu'r sefydliad a anfonodd yr ymateb yn cael eu cyhoeddi gyda'r ymateb. Mae hyn yn helpu i ddangos bod yr ymgynghoriad wedi'i gynnal yn briodol. Os nad ydych am i'ch enw neu'ch cyfeiriad gael eu cyhoeddi, nodwch hynny'n ysgrifenedig wrth anfon eich ymateb. Byddwn wedyn yn eu cuddio.

Mae'n bosibl y caiff enwau neu gyfeiriadau a guddiwn eu cyhoeddi'n nes ymlaen, er na ddylai hyn ddigwydd yn aml iawn. Mae Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 (a Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol 2004 pan fyddant yn berthnasol) yn caniatáu i'r cyhoedd ofyn am gael gweld gwybodaeth sydd ym meddiant llawer o gyrff cyhoeddus, gan gynnwys Llywodraeth Cymru. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth na chyhoeddwyd. Er hyn, mae'r gyfraith hefyd yn caniatáu i gyrff cyhoeddus ddal gwybodaeth yn ôl mewn rhai amgylchiadau. Os bydd unrhyw un yn gofyn am gael gweld gwybodaeth sydd wedi'i dal yn ôl, bydd yn rhaid i Lywodraeth Cymru benderfynu a ddylid ei rhyddhau ai peidio. Os bydd rhywun wedi gofyn am beidio â chyhoeddi ei enw a'i gyfeiriad, mae honno'n ffaith bwysig y bydd yn cael ei hystyried. Er hyn, efallai y bydd rhesymau pwysig weithiau pam y byddai'n rhaid datgelu enw a chyfeiriad rhywun, er ei fod wedi gofyn am beidio â'u cyhoeddi. Bydd Llywodraeth Cymru'n cysylltu â'r person ac yn gofyn am ei safbwynt cyn penderfynu'n derfynol a fydd yr wybodaeth yn cael ei datgelu.

Cynnwys

Cyflwyniad i Dribiwnlys y Gymraeg	2
Safonau'r Gymraeg	2
Swyddogaethau Tribiwnlys y Gymraeg	2
Rheolau Tribiwnlys y Gymraeg	3
Y Cyfarwyddiadau Ymarfer drafft	3

Cyflwyniad i Dribiwnlys y Gymraeg

Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 “y Mesur” yn darparu ar gyfer sefydlu Tribiwnlys y Gymraeg. Bydd y Tribiwnlys yn gwrando ar achosion sy'n ymwneud â penderfyniadau Comisiynydd y Gymraeg (“y Comisiynydd”) o ran safonau'r Gymraeg.

Bydd rhaid fod y Tribiwnlys wedi'i sefydlu'n llawn cyn bydd y Comisiynydd yn rhoi hysbysiad cydymffurfio i bersonau (a all fod yn gyrff neu'n ddeiliaid swyddi cyhoeddus) yn gofyn iddynt gydymffurfio â safonau'r Gymraeg. Bydd hyn yn sicrhau bod gan y personau hynny'r gallu i arfer eu hawl i apelio i'r Tribiwnlys yn erbyn y gofyniad hwnnw. Unwaith y bydd safonau wedi'u gosod ar berson gall nifer o sefyllfaoedd pellach godi a fydd yn rhoi hawl i'r person hwnnw, ac eraill, i wneud cais i'r Tribiwnlys.

Cafodd Keith Bush CF ei benodi yn Llywydd cyntaf Tribiwnlys y Gymraeg yn mis Gorffennaf 2014.

Safonau'r Gymraeg

Mae'r Mesur yn galluogi Gweinidogion Cymru i bennu safonau sy'n ymwneud ag ymddygiad mewn perthynas â thriniaeth o'r Gymraeg. Bydd y safonau yn raddol gymryd lle'r system bresennol o gynlluniau iaith, y darperir ar eu cyfer gan Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993.

Mae'r safonau yn cael eu creu er mwyn rhoi mwy o hawliau i siaradwyr Cymraeg, hawliau y gellir eu gorfodi. Byddant yn gwneud hyn drwy osod safonau ar sefydliadau mewn perthynas â chyflenwi gwasanaethau, llunio polisi, gweithredu, hybu a chadw cofnodion. Mae'r gyfres gyntaf o safonau yn delio'n benodol ag Awdurdodau Lleol, Awdurdodau Parciau Cenedlaethol a Llywodraeth Cymru.

Rhaid gwneud y safonau drwy eu pennu mewn rheoliadau statudol. Rôl Llywodraeth Cymru oedd drafftio'r safonau yn ogystal â'r rheoliadau. Cafodd y rheoliadau oedd yn cynnwys y set cyntaf o'r safonau eu cymeradwyo gan y Cynulliad Cenedlaethol ar 24 Mawrth 2015, a daeth y safonau i rym ar 31 Mawrth 2015. Mater i'r Comisiynydd fydd dewis pa safonau i'w gosod ar Awdurdodau Lleol, Awdurdodau Parciau Cenedlaethol a Gweinidogion Cymru a sicrhau eu bod yn cydymffurfio â nhw. Mae'r Comisiynydd yn bwriadu cyhoeddi'r hysbysion cydymffurfio yn ystod mis Medi 2015.

Swyddogaethau Tribiwnlys y Gymraeg

Mae'r Mesur yn darparu gall y Tribiwnlys wrando ar y materion canlynol:

1. Apeliadau yn erbyn penderfyniadau'r Comisiynydd o ran gosod safonau'r Gymraeg.

2. Apeliadau yn erbyn dyfarniad y Comisiynydd bod person wedi methu â chydymffurfio â gofyniad un o safonau'r Gymraeg.
3. Apeliadau yn erbyn camau gorfodi sy'n cael eu cymryd gan y Comisiynydd.
4. Apeliadau gan achwynydd yn erbyn dyfarniad y Comisiynydd nad oedd person wedi methu â chydymffurfio â safon.
5. Adolygiadau o benderfyniadau ar ran y Comisiynydd i beidio ag ymchwilio i gwŷn (neu i derfynu ymchwiliad).

Rheolau Tribiwnlys y Gymraeg

Yn ôl adran 123 o'r Mesur, mae dyletswydd ar y Llywydd i gyflwyno Rheolau Tribiwnlys ar yr arferion a'r gweithdrefnau i'w dilyn yn y Tribiwnlys. Drafftiodd y Llywydd drafft cyntaf o'r Rheolau yna, ar 24 Tachwedd 2014, cynhaliodd y Tribiwnlys a Llywodraeth Cymru ymgynghoriad ffurfiol ar y cyd ar Reolau'r Tribiwnlys am gyfnod o 8 wythnos.

Fel rhan o'r ymgynghoriad, cynhaliwyd cyfres o seminarau ar draws Cymru i hysbysu'r cyhoedd am ddiben a swyddogaethau'r Tribiwnlys ac i godi ymwybyddiaeth o'r ymgynghoriad. Aeth ystod eang o randdeiliaid i'r seminarau hyn.

Cyflwynodd y Llywydd y Rheolau'n ffurfiol i'r Prif Weinidog ar 25 Chwefror 2015. Cafodd y Rheolau ei chymeradwyo gan y Prif Weinidog ar 8 Ebrill 2015. Fe osodwyd Rheolau'r Tribiwnlys mewn offeryn statudol gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar 9 Ebrill 2015 a daeth y Rheolau i rym 30 Ebrill 2015.

Pwrpas cael Rheolau gweithdrefnol yw sicrhau bod yr holl achosion sy'n dod o flaen y Tribiwnlys yn cael eu trin yn deg ac yn gyson. Mae angen i bawb sy'n dod ag achos o flaen y Tribiwnlys ddeall yn union pa gamau sydd rhaid iddynt eu cymryd er mwyn i ffeithiau'r anghydfod a'u dadleuon medru cael eu cyflwyno'n effeithiol i'r Tribiwnlys. Rhaid iddynt hwy, ac unrhyw barti arall i'r achos hefyd fedru gwybod pa ddadleuon eraill y bydd y Tribiwnlys yn ystyried.

Dolen i'r Rheolau:

<http://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2015/1028/contents/made/welsh>

Y Cyfarwyddiadau Ymarfer drafft

Pwrpas y Cyfarwyddiadau Ymarfer

Pwrpas y Cyfarwyddiadau Ymarfer yw rhoi cyngor ymarferol ar sut i ddehongli a gweithredu'r Rheolau. Mae'r Mesur yn darparu gall y Llywydd roi cyfarwyddiadau ynghylch ymarferiad a threfniadaeth y Tribiwnlys. Bydd rhaid i Weinidogion Cymru cymeradwyo'r Cyfarwyddiadau Ymarfer cyn i'r Llywydd eu cyhoeddi.

Nid yw cynnwys y Cyfarwyddiadau Ymarfer yn newid darpariaethau'r Rheolau (na'r Mesur) mewn unrhyw ffordd. Os ceir unrhyw anghysondeb rhwng y Cyfarwyddyd a darpariaethau'r Rheolau (neu rhai'r Mesur), y darpariaethau hynny bydd â blaenoriaeth.

Cyfarwyddyd Ymarfer 1

Mae Rheol 10 o'r Rheolau yn darparu bod yn rhaid i gais i'r Tribiwnlys gael ei wneud trwy gyflwyno i'r Tribiwnlys ddogfen ysgrifenedig (hysbysiad cais). Mae Rheol 12 yn rhagnodi'r wybodaeth sydd rhaid i'w gynnwys mewn, a gyda, hysbysiad cais.

Pwrpas y Cyfarwyddyd Ymarfer hwn yw cyhoeddi ffurflen a fydd, trwy ei defnyddio gan geisydd, yn cynorthwyo'r ceisydd (neu gynrychiolydd y ceisydd) i gydymffurfio â gofynion Rheol 12. Dylid defnyddio'r ffurflen honno ar gyfer cyflwyno hysbysiad cais.

Nid yw'n ofyniad cyfreithiol i ddefnyddio'r ffurflen. Gall ceisydd gyflenwi'r wybodaeth sy'n cael ei rhagnodi gan Rheol 12 mewn ffurf arall. Ond bydd defnyddio'r ffurflen yn –

- sicrhau bod yr holl wybodaeth ofynnol yn cael ei rhoi;
- cynorthwyo'r Tribiwnlys i ystyried y wybodaeth honno yn y dull mwyaf cyson ac effeithiol ag sy'n bosibl.

Cyfarwyddyd Ymarfer 2

Mae Rheol 6 o'r Rheolau yn darparu –

- mai ieithoedd y Tribiwnlys yw'r Gymraeg a'r Saesneg;
- bod gan bob parti neu dyst yr hawl i ddefnyddio'r naill iaith neu'r llall yn nhrefodion y Tribiwnlys.

Pwrpas y Cyfarwyddyd Ymarfer hwn yw rhoi cyngor ymarferol ar sut i ddehongli a gweithredu'r Rheolau mewn modd sy'n unol â Rheol 6.

Yn unol â Rheol 4(4), mae cynnwys y Cyfarwyddyd hwn yn ddarostyngedig i unrhyw gyfarwyddiadau sy'n cael eu rhoi gan y Tribiwnlys mewn perthynas ag achos penodol.

Mae'r Cyfarwyddyd Ymarfer hwn yn ymwneud, yn unig, â chyfathrebiadau sy'n rhan o drafodion y Tribiwnlys, mewn perthynas ag achos penodol, ac sy'n cael eu rheoli gan ddarpariaethau'r Rheolau.